

'ARBO-SCOOP' april 1997, nr. 4; p. 4-7.

RECENT ONDERZOEK ONDER 450 APOTHEKER-EIGENAREN

Openbare apothekers & arbo: veel tekortkomingen

LUCAS VAN DER HOEVEN

De openbare apotheken

In de openbare apotheken werken ongeveer 14.855 personen, waaronder 1513 apothekers-eigenaren, 729 tweede apothekers, 10.630 werknemers en 1983 overige medewerkers. Van de assistenten zijn er zo'n 3000 lid van een vakbond. Verwacht wordt dat het aantal banen zal dalen vanwege de verminderde winstgevendheid, mede als gevolg van de prijzenwet en de bevrozing van het tarief.

Een positief imago is voor de openbare farmacie van groot belang, vanwege de toenemende concurrentie, zoals door postorderfarmacie, leveringen van ziekenhuisapotheken en de opzet van een pan-Europese logistiek en distributie. Die positieve uitstraling dient ook om de aantrekkelijkheid van het werken in een openbare apotheek te versterken. Door de 'ontgroening' zal er in de komende jaren slag worden geleverd om in de vacatures te blijven voorzien. De aantrekkelijkheid van het beroep van apothekersassistent zal moeten worden vergroot, onder meer door het creëren van goede arbeidsomstandigheden. Kwalitatief goede en veilige arbeidsplaatsen, waarin ruimte voor individuele verantwoordelijkheden bestaat en met meer nadruk op communicatie en voorlichting met patiënten.

'Regelmatig krijgen wij klachten over irritaties, zoals tranende ogen, niezen, voortdurende hoofdpijn, vermoeide benen of spataderen. Ook klachten over agressie van klanten komen voor, en soms over het gedrag van de bazen', zegt Renee Meijer van de

Dienstenbond FNV, en zelf werkzaam geweest in de farmacie. 'Daarnaast is er de blootstelling aan hormonen en cytostatica bij de eigen bereidingen, waarvan werknemers niets merken maar wel op termijn de gevolgen van zouden kunnen ondervinden,' vult Ele Visser, ook werkzaam bij de Dienstenbond FNV, haar aan. Hij verwijst hierbij naar recent onderzoek van de vakgroep Toxicologie in Nijmegen, waarin wordt aangetoond dat apothekersassistenten incidenteel worden blootgesteld aan cytostatica. Overigens spannen Visser en

Meijer zich al meer dan vijftien jaar in om de arbeidsomstandigheden van de 10.630 apothekers-assistenten te verbeteren.

Klachten

'Als leerling kreeg ik tot taak om phenacetineat over te pakken' zegt Meijer. 'Destijds leek dat geen gezondheidsrisico op te leveren, want ik had immers

De arbeidsomstandigheden in veel apotheken

laat te wensen over. Een groot aantal apothekers blijkt de wettelijke verplichtingen niet na te leven. Dat blijkt uit een voorlopige rapportage van Arbodienst Avios over de arbeidsomstandigheden in 450 openbare apotheken. Wat is er aan de hand in de wereld van poeders en pillen?

En wat doen de bonden? Ele Visser en Renee

Meijer van de Dienstenbond FNV voor apothekersassistenten vertellen over hun inzet en teleurstellingen.

geen klachten. Inmiddels blijkt dit middel echter kankerverwekkend te zijn en het is dus uit de handel genomen. Van andere stoffen zoals fenytoïne - een middel tegen epilepsie - kreeg ik onmiddellijk niesbuien. Pas nu blijkt dat ook die stof mogelijk kankerverwekkend is.' De Chemiewinkel van de Universiteit van Amsterdam is door de Stichting Bedrijfsfonds Apotheken (SBA) gevraagd om een model te ontwikkelen voor een risicoclassificatiesysteem. Hierdoor zijn stoffen nauwkeuriger in te delen op schadelijkheid. Momenteel ligt het betreffende rapport voor commentaar ter inzage bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Dit model is nodig, want: 'Uit enquêtes naar de arbeidsomstandigheden komt steeds hetzelfde beeld naar voren. Uit de antwoorden blijkt dan dat assistenten zich wel druk maken over de direct merkbare gevolgen, maar zelden over bijvoorbeeld de langetermijngevolgen van het werken met cytostatica.' Visser: 'Het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie (KNMP) maakt zich er misschien wel druk over, maar een groot aantal individuele leden, de eigenaren van openbare apotheken niet. Want arboregulering kan ook investeringen in apparatuur en inrichting vergen. En aangezien over de effecten op de lange termijn niet zoveel bekend is, blijven maatregelen nogal eens achterwege. Toch kan arbobeleid leiden tot kwalitatief betere dienstverlening en tot meer verantwoordelijkheid

MEIJER: 'DE SITUATIE

ZOU NOG WEL EENS

SLECHTER KUNNEN

ZIJN DAN DE AVIOS-

CIJFERS NU

UITWIJZEN'

In apotheken werken voornamelijk vrouwen. Daar dient de wetgeving rekening mee te houden. Foto Marcel Minnée

van de assistenten. Daardoor neemt bij hen ook de motivatie toe.

Vrouwen

'In apotheken werken voornamelijk vrouwen. Daar dient de arboregeling rekening mee te houden, want vrouwen nemen nu eenmaal bepaalde stoffen anders op dan hun mannelijke collega's,' zegt Visser. 'Voorbeelden zijn vitamine A, chloroform en benzeen. Vooral als assistenten zwanger zijn kan dat gevaar opleveren, zoals bijvoorbeeld hexachlorofoen en DES-hormoon'.

De gezondheidsrisico's zijn het grootst bij de eigen bereidingen. Ook al bestaat slechts 6,2% van alle afleveringen uit eigen bereidingen, dan nog gaat het per apotheek om gemiddeld 4.100 afleveringen per jaar, zo'n 16 producten per dag in 1994. Dat aantal neemt bovendien toe als gevolg van de groeiende zorgvraag van ernstig zieken thuis. Meijer: 'Werknemers moeten weten waarmee zij omgaan, zowel wat betreft de risico's van de gevaarlijke stoffen, als ook de potentiële gevaren voor hun gezondheid. Dat is het grote belang van de arbowetgeving voor onze sector.'

Geen verbetering

'Al tien jaar geleden werd arbo-onderzoek gedaan in Amsterdam, Limburg, Den Haag en in ziekenhuizen,' zegt Meijer. 'Het recente nog niet gepubliceerde

Apothekers & arbo: groot aantal gebreken geconstateerd

Er schort nogal wat aan de arbeidsomstandigheden, zo blijkt uit een voorlopig, nog niet openbaar gemaakt onderzoek van Arbo-dienst Avios naar de ri&e (risico-inventarisatie & -evaluatie) in 450 openbare apotheken. Bij Avios zijn 1200 apotheker-eigenaren aangesloten. In 1995 werd de ri&e geïntroduceerd, waarna in 1996 een landelijke voorlichtingscampagne over de arboverplichtingen werd gehouden.

Uit het concept-rapport van Avios komt naar voren dat driekwart van de onderzochte apotheken niet over een bedrijfshulpverleningsplan beschikt en er in 287 gevallen géén brandinstructie heeft plaats gevonden. Bij 245 apotheken bestaat er nog geen beleid over seksuele intimidatie en in 234 bedrijven is geen nooduitgang beschikbaar. Ook aan de verplichting tot registratie van ongevallen en beroepsziekten wordt in 231 apotheken niet voldaan. Over de mogelijkheid om in werktijd het arbeidsgezondheidskundig spreekuur te bezoeken, is in 210 apotheken niets bekend. Een oogdouche ontbreekt in 178 gevallen en in 175 bedrijven voldoet de opslag van gevaarlijke stoffen niet aan de wettelijke vereisten. Zuurkasten worden in 146 gevallen onvoldoende gecontroleerd en de begeleiding van werknemers laat in 144 apotheken te wensen over. Ook het werken aan beeldschermen voldoet niet aan de wettelijke verplichtingen in 140 van de 450 bezochte apotheken.

Avios-onderzoek onder 450 van de 1.513 openbare apothekers bevestigt nog eens te meer, dat er weinig verbeteringen zijn doorgevoerd.' Zij zegt te vrezen dat de situatie nog wel eens slechter zou kunnen zijn dan de Avios-cijfers nu uitwijzen. 'Want de vragenlijsten zijn waarschijnlijk naar de apotheker-eigenaren gestuurd en die stellen de zaken natuurlijk rooskleuriger voor dan het er in werkelijkheid voorstaat. Zulke formulieren zouden ook naar de assistenten moeten worden gestuurd. Maar veel belangrijker is misschien nog wel dat de Arbeidsinspectie controles

op de werkvloer verricht. Zij zouden het hele pand moeten doorlopen en de medewerkers naar hun klachten moeten vragen.' Daarnaar gevraagd, laat de perswoordvoerder van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid weten dat zij in 1998 of 1999 een landelijk project naar het functioneren van apotheken zullen uitvoeren. Apothekers hebben dus nog even de tijd alvorens er waarschuwingen worden gegeven en processen-verbaal worden opgemaakt. Ook Visser meent dat het niet anders kan dan door inspecties op de werkvloer. 'Want op papier oogt het vaak mooier dan uit controles blijkt. Zo ontbreken

**'DE INSPECTIE VOOR
DE GENEESMIDDELEN
EN DE
ARBEIDSINSPECTIE
DIENEN SAMEN EEN
ÉÉNDUIDIGE REGELING
OP TE STELLEN EN TE
HANDHAVEN.'**

soms de trapeleuningen en valhekjes en worden de voorraden middels luiken onder de vloer opgeslagen. De filters van afzuigkasten blijken nogal eens niet goed ingesteld of soms zelfs verstopt te zijn. En soms zijn deze voorzieningen op zich wel in orde, maar worden ze niet altijd correct gebruikt. Een voorbeeld is de bereiding van cytostatica per infuus. Om het preparaat steriel te houden, moet je in een laminar flowkast werken. Die blaast echter steriele lucht naar buiten, zodat de medewerker aan de giftige stof kan worden blootgesteld. En omgekeerd zou het werken in de zuurkast veilig zijn voor de medewerker, maar niet steriel. Dergelijke bereidingen

moeten dus in een afgesloten en kostbare couveuse worden gedaan, maar die ontbreken in openbare apotheken. Gelukkig wordt dit laatste probleem meestal opgelost door de bereiding in een ziekenhuis te laten plaatsvinden, waar de benodigde faciliteiten wel aanwezig zijn. Kortom, ook in de openbare farmacie zijn voor dergelijke bereidingen protocollen en op schrift gestelde instructies nodig. De Inspectie voor de Geneesmiddelen en de Arbeidsinspectie dienen samen een éénduidige regeling op te stellen en te handhaven.'

Toezicht

'De deregulering gaat met grote onduidelijkheid gepaard. Want wie is er nu eigenlijk verantwoordelijk

In een artikel in Pharmaceutisch Weekblad van januari 1997 geeft mr. Schrama van de KNMP aan dat de KNMP in de loop der jaren belangrijke bijdragen aan de ontwikkeling van een arbobeleid heeft bijgedragen. Zo heeft de organisatie meegewerkt aan de totstandkoming van het SZW-voorlichtingsblad V16 'Arbeidsomstandigheden in openbare apotheken'. In 1994 is samen met Avios en het NIA een ri&e voor de openbare apotheken ontwikkeld. Schrama vindt dat de apothekers voorop lopen waar het gaat om het inventariseren van de arbeidsomstandigheden.

Wat overigens in het artikel opvalt is dat de voorlichting over de rol van een Arbodienst de apothekers nog niet heeft bereikt. Veel apothekers moesten door de adviseurs van Avios worden uitgelegd dat zij niet als inspecteur van de Arbeidsinspectie de arbeidsomstandigheden kwamen controleren.

Jaap van Rijn

NAN staat voor de Nederlandse Apothekers Norm (1988). Het is een vrijwillige overeenkomst tussen de KNMP, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie en haar leden, voornamelijk eigenaren van apotheken en tweede apothekers. De NAN is vooral gericht op kwaliteitsbevordering van de aflevering van producten. De arbowedgeving hecht daar eveneens een groot belang aan, maar gaat een stap verder door nadruk te leggen op goede werkomstandigheden van het personeel.

in de huidige situatie. Zijn de werkgevers- en werknemersorganisaties zelf verantwoordelijk of is toch ook nog een rol voor de overheid weggelegd?', vraagt Visser zich af. 'Weliswaar zijn de werkgevers verantwoordelijk voor het uitvoeren van de wettelijke verplichtingen, maar helaas is er over het toezicht nogal wat onduidelijkheid. De positie van de Arbeidsinspectie is onduidelijk. Daardoor vindt er geen systematisch onderzoek plaats en wordt onvoldoende getoetst of de wet wordt gehandhaafd. Het is nu teveel een zaak die tussen werkgevers en werknemers onderling wordt geregeld.' Meijer vult aan: 'Waarbij het personeel weinig invloed kan uitoefenen'. Visser: 'Daarnaast bestaat er dan ook nog een competentieprobleem. De geneesmiddelen-inspecteur wil de zaken wel eens anders regelen dan een arbeidsinspecteur. Moest voorheen het product in orde zijn en werd er niet gelet op de werkomstandigheden van het personeel, dan is dat nu onder de arbo net andersom. Dat leidt soms tot lastige dilemma's. Zo zijn apotheken zwaar beveiligd en heb je veel tijd nodig om eruit te komen. In geval van brand kunnen zulke stringente veiligheidsmaatregelen wel eens averechts werken.'

CAO's

'Helaas beschikken de vakbonden niet over voldoende sancties om een goed arbobeleid af te dwingen. Dat kan hooguit in noodgevallen of door steekproeven van de Arbeidsinspectie', zegt Visser. 'Misschien dat de NAN (Nederlandse Apothekers Norm) gunstig kan werken, alhoewel de NAN als nadeel heeft dat deze op basis van vrijwilligheid wordt nageleefd en dat werknemers er meestal niet bij worden betrokken. Kortom, als vakbeweging kunnen wij er geen vinger achter krijgen. Wel kunnen wij iets in de CAO afspreken, zoals over het werken met kankerverwekkende stoffen en kunnen wij onze leden regelmatig informeren. Veel verder kunnen wij helaas niet gaan, want er is nog nooit gestaakt in deze sector. De medewerkers zijn zich vaak onvoldoende bewust van de risico's die zij lopen bij het werken met gevaarlijke stoffen'. 'Dat komt waarschijnlijk omdat velen parttime werken en denken: 'ik ziek het wel uit', meent Meijer. 'Bovendien bedraagt het aantal arbeidsplaatsen vaak niet meer dan tien en dus is de onderlinge solidariteit en sociale controle vrij groot. Het personeel durft meestal niet zijn beklag bij de werkgever te doen.'

Anonieme meldingen

'Het lage ziekteverzuim, 3%, in de openbare farmacie bevordert het nemen van extra maatregelen niet', aldus Meijer. 'Dat er desalniettemin veel klachten bestaan bleek enige jaren geleden uit de anonieme meldingen bij het instellen van een klachtenlijn door de Arbeidsinspectie.' Visser vult haar aan: 'Werkgevers betalen nu al vrij lage premies en worden dus niet geprikkeld om extra maatregelen te nemen voor het terugdringen van de ziektebelasting.' Daarnaast voorziet Visser ook wel spanningen tussen Arbodiensten, zoals Avios, en de KNMP. 'Arbodiensten kunnen niet al teveel eisen van werkgevers, want dat zijn tevens hun broodheren. Toch hebben Arbodiensten wel belang bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden, want dan daalt het aantal WAO-ers op termijn.'

Verbouwingen

'Vooral bij verbouwingen en nieuwbouw van apotheken zouden de Geneesmiddelen- en Arbeidsinspecties meer moeten letten op een juiste aanpassing aan de arbovereisten', meent Visser. 'Ik vind dat de overheid een rol dient te blijven vervullen. Arbeidsomstandigheden vereisen voortdurende aandacht. Daarnaast zou ook de Geneesmiddeleninspectie meer op de bedrijfshulpverleningsplannen moeten toezien.' Ook vraagt Visser om meer aandacht voor de uit het ziekenhuis verplaatste zorg. 'Dat betekent dat er

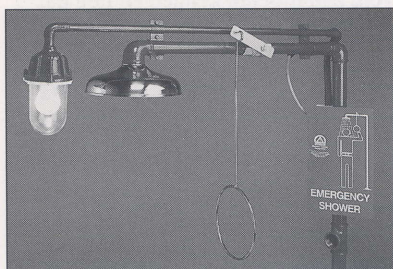
steeds meer risicovolle receptuur in de openbare apotheken wordt verwerkt. Soms is de apparatuur daarvoor nog niet aan de nieuwe situatie aangepast en zijn assistentes er onvoldoende voor getraind.' Tenslotte maant Visser nogmaals tot voorzichtigheid, want 'Apothekers zijn weliswaar zeer deskundig op het gebied van de werking van geneesmiddelen, maar over het werken op lange termijn met lage concentraties stoffen, zoals bijvoorbeeld de hulpstoffen, is ook bij hen heel weinig bekend. Stoffen die nu ongevaarlijk lijken, kunnen dat overmorgen wel degelijk zijn. Denk maar eens aan asbest.'

De KNMP wilde geen commentaar geven.

Literatuur

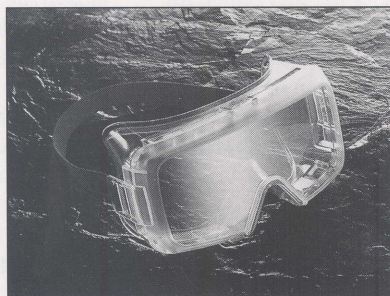
- 'Risico-inventarisatie en -evaluatie voor Openbare Apotheken', Avios Arbozorg, Zeist, juni 1995
- 'Met jeukende handen en tranende ogen', Chemiewinkel Universiteit van Amsterdam, tel. 020 - 52 55 607, 1985.
- 'Pilot project Risicoclassificatie van stoffen in apotheken', Chemiewinkel Universiteit van Amsterdam; juni 1996.
- 'Onderdruk en overdruk; oorzaken ziekteverzuim in apotheken', FNV-Dienstenbond, tel. 0348 - 487788, 1994.

ARBO PRODUCTEN

Verlichte douche Maestro Safety Equipment heeft bij haar nooddouches veiligheidsverlichting aangebracht. De verlichting alarmeert andere medewerkers dat iemand onder de douche staat en blijkbaar slachtoffer van een ongeval is geworden. Dat maakt de nooddouche vooral geschikt voor ver uit elkaar liggende industriële installaties waar medewerkers ver uiteen werken. De veiligheidsverlichting is ook leverbaar in een explosieveilige uitvoering. (Maestro Safety Equipment, tel. 038-3769199, fax 038-3769539)

Verfdoos Het Organisch Psycho-Syndroom (OPS), een aandoening die vooral bij schilders voorkomt, veroorzaakt steeds meer slachtoffers. Om het contact met schadelijke oplosmiddelen zoveel mogelijk te beperken heeft Focus Veilig de Basic-Paintbox ontwikkeld. Deze box bevat een standaardset met persoonlijke beschermingsmiddelen zoals een verfmasker met koolstoffilter, oogspoelfles, Nitrosolve-handschoenen en een fijnstoffilter. (Focus Veilig 0118-656400, fax 0118-627535)

Wazig Groeneveld introduceert de Pulsafe Vistamax 2000, een veiligheidsbril met een driemaal sterker non-waasvermogen dan gewone veiligheidsbrillen. De Vistamax is uitgerust met een PVC-frame, waardoor de veiligheidsbril over een voorgeschreven bril én samen met wegwerpmaskers gedragen kan worden. (Groeneveld, 010-1234567, fax 010-1234567)

Doorgaan Met de QuickCross change-over valve van Crosby biedt Hitma de mogelijkheid door te kunnen produceren bij periodiek onderhoud van pijpleidingen, pompen, kleppen en installaties. De QuickCross is speciaal ontwikkeld voor voor veiligheidskleppen die vaak moeten worden onderhouden. In zeer korte tijd kan van de ene naar de andere veiligheidsklep worden overgeschakeld, zonder behulp van gereedschap. De QuickCross kan ook worden toegepast bij duplex filtratie-units en pompen. (Hitma, 0297-568011)